

CONTRIBUCIÓ A L'ESTUDI DELS SOSTRES DE FUSTA CINCCENTISTES VIGATANS

MIQUEL MIRAMBELL I ABANCÓ

Escola Superior de Conservació i Restauració de Béns Culturals de Catalunya
Universitat Oberta de Catalunya

Contribution to the study of sixteenth-century wooden roofs in Vic

En el següent article es publiquen vuit contractes inèdits de sostres lignis concordats a Vic entre 1530 i 1545, amb l'objectiu d'estudiar-ne els seus autors juntament amb els seus tallers i eines. També es fa atenció als comitents que van encarregar els sostres, així com a la seva tipologia, materials i policromia. Malauradament cap d'aquests sostres no ha perviscut fins als nostres dies.

Paraules clau: art, sostres, fusta, Vic, segle XVI.

In the following article there are eight previously unpublished contracts of ligneous roofs agreed in Vic between 1530 and 1545, with the aim of studying their authors along with their workshops and tools. Attention is also given to the principal who commissioned the roofs, as well as their type, materials and polychromy. Unfortunately, none of these roofs have survived until the present day.

Keywords: art, roofs, wood, Vic, 16th century.

Justificació

No cal que es torni a insistir en la injusta divisió entre les anomenades belles arts (la pintura, l'escultura i l'arquitectura) i totes les altres manifestacions artístiques, conegudes al llarg de la història com a «artesania», «arts menors», «arts decoratives», «arts de l'objecte», «arts aplicades», etc. Aquesta ignominiosa divisió que col·loca en un pla inferior aquestes darreres manifestacions artístiques respecte a les primeres, ja que considera que tenen un valor estètic menor i que transmeten una emoció menys profunda, comença a ser qüestionada seriosament per molts historiadors de l'art que s'esmercen a reivindicar aquests àmbits artístics habitualment oblidats. Així, doncs, cal recordar, per exemple, que en el XVIIè Congrés Nacional d'Història de l'Art, celebrat a Barcelona el setembre de 2008, es dedicà una de les quatre meses a estudiar aquestes arts menystingudes.

Una de les manifestacions artístiques que tradicionalment s'ha exclòs de les belles arts és la construcció i decoració de sostres de fusta. Es tracta d'un àmbit artístic força oblidat per la historiografia al llarg del segle XX, especialment a Catalunya on ha despertat un feble interès que ha provocat una manca notable d'estudis al respecte.

Aquesta tendència només s'ha vist alterada per la publicació dels estudis pioners de Josep Francesc Ràfols i de Josep Mainar a mitjan segle, els quals no tin-

gueren continuïtat fins a la realització de les tesis doctorals d'Isabel Companys i Núria Montardit ja a la dècada de 1980, centrades en els embigats goticomudèjars catalans.¹ Més endavant, amb l'arribada del segle XXI, s'ha renovat l'interès per la construcció i decoració de sostres, si bé centrat preferentment en els teginats de l'edat mitjana.²

Això no obstant, recentment s'ha creat un equip de recerca anomenat *Ligna.cat* vinculat a la Universitat de Barcelona i que ha adoptat la construcció i decoració de sostres lignis com a àmbit d'investigació. Aquest equip està liderat pels professors Joan Domenge i Antoni Conejo,³ i és una branca d'un altre grup de recerca d'abast internacional anomenat *LIGNA-Charpentiers Méditerranéennes*, dirigit pel Dr. Philippe Bernardi i integrat per membres del CNRS d'Aix-en-Provence, de Gènova i la Universitat de Barcelona. El seu objectiu és dur a terme recerques per catalogar i estudiar —des dels vessants estructural, ornamental i terminològic— les cobertes de fusta de l'àmbit catalanoaragonès dels segles XIV al XVIII. Actualment està elaborant un glossari i un recull de documents relatius als sostres lignis catalans de futura consulta per Internet.⁴

D'ençà de la seva creació, *Ligna.cat* ha organitzat dues jornades internacionals de treball, concretament a Barcelona els dies 10 i 11 de desembre de 2008 sota el títol *De sostres i teginats*, i posteriorment a Vic el 8 de maig de 2010 quan va tenir lloc la trobada *Charpentiers et plafonds peints médiévaux de la Catalogne. Études, conservation, valorisation*, al Museu Episcopal de Vic. D'altra banda, cal assenyalar que l'equip ha fet diverses contribucions rellevants encaminades a difondre el coneixement dels sostres lignis catalanoaragonesos.⁵

Tanmateix, i com ja s'ha comentat, en tots els casos esmentats predomina l'estudi de la construcció i decoració dels sostres catalans del període medieval, de manera que el buit historiogràfic existent més enllà de l'edat mitjana i concretament durant el segle XVI, ens ha empès a elaborar el present article que pretén

1. Vegeu RÀFOLS, J. F. *Techumbres y artesanados españoles*. Barcelona, 1953 (1926). MAINAR, Josep. «Les arts decoratives». A: *L'art català*. Vol. 2. Barcelona: Aymà, 1958, p. 151-188. COMPANYS FARRERONS, Isabel. *Embigats gòtico-mudèjars catalans: problemes generals: el Barcelonès*. Bellaterra: Publicacions de la UAB, 1987 i MONTARDIT BOFARULL, Núria. *Embigats gòtico-mudèjars a les comarques catalanes: exceptuant el Barcelonès: anàlisi i documentació*. Bellaterra: Publicacions de la UAB, 1987. Cal assenyalar que aquestes dues autores prèviament havien publicat COMPANYS FARRERONS, Isabel; MONTARDIT BOFARULL, Núria. *Embigats gòtico-mudèjars al Tarragonès*. Tarragona: Diputació de Tarragona, 1983.

2. Vegeu MASPOCH, Mònica. «La decoració de teginats». A: *L'art gòtic a Catalunya. Pintura*. Vol. 1. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005, p. 72-76. FUGUET SANS, Joan; MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. *L'església de Sant Miquel de Montblanc i el seu teginat*. Valls: Cossetània edicions, 2006. FUGUET SANS, Joan; MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. «Els sostres teginats policroms dels segles XIII i XIV a la Conca de Barberà». *Quaderns del MEV* [en premsa].

3. Als quals haig d'agrair els consells i les observacions fetes a l'hora de redactar aquest article.

4. Una part d'aquests documents ja han estat publicats i comentats a DOMENGE I MESQUIDA, Joan; VIDAL FRANQUET, Jacobo. «Documents relatius à la décoration picturale des plafonds dans la Couronne d'Aragon (1313-1515)». A: *Aux sources des plafonds peints médiévaux. Provence, Languedoc, Catalogne*. Capetang: RCPMP, 2011, p. 177-217.

5. Cal destacar, per exemple, els articles publicats per Joan Domenge i Antoni Conejo a BERNARDI, Philippe (dir.). *Fôrets alpines & charpentiers de Méditerranée*. L'Argentièrre la Bessée: Éditions du Fournel, 2007.

ser una aportació a aquest àmbit artístic, ja que es publiquen per primera vegada vuit contractes de sostres de fusta datats a Vic entre 1530 i 1545, malauradament no conservats, dels quals se'n fa l'anàlisi corresponent. Esperem que estudis com aquest engresquin d'altres estudiosos a aprofundir en aquesta temàtica.

L'estructura dels sostres: tipologia, materials i policromia

Dels vuit contractes localitzats a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, set foren signats pel fuster Giralt Bòria entre 1542 i 1545, mentre que un fou concordat per Ambert Xerosell el 1530. L'anàlisi dels documents ens permet establir que totes les cobertes descrites obeeixen a una mateixa tipologia estructural, consistent en una coberta horitzontal i plana formada per bigues paral·leles disposades sobre una jàssera o cuixera (biga mestra). Aquesta tipologia és l'habitual en les edificacions civils medievals catalanes i contrasta amb els teginats de secció angular propis de les edificacions religioses. L'estructura dels sostres vigatans descrits en els documents és, per tant, una pervivència de les cobertes gòtiques durant la primera meitat del segle XVI.

Així, per exemple, Ambert Xerosell contractà el 14 de novembre de 1530 dues cobertes per a dues cambres de la casa del canonge Joan Sala, de les quals destaca la coberta de la sala, que respon al suara esmentat model basat en una cuixera o jàssera central que sosté diverses bigues laterals —en aquest cas 13 o 14 a cada costat—. A més, i com en la majoria dels altres contractes consultats, també en aquesta sala les bigues es feren bocellades (adornades amb una motllura semicilíndrica) i el sostre es cobrí amb taules o posts a la part superior. Els espais existents entre les bigues s'ompliren amb unes peces de fusta anomenades bogets. Pel que fa a l'altra cambra del costat de la cisterna, el mateix contracte indica que s'havien de col·locar uns llistons bocellats a totes les juntes (vegeu el document 1 de l'apèndix documental).⁶

Per tant, aquest model és el que es va repetint amb pocs canvis en la resta dels sostres, amb una única diferència: i és que en algunes de les cobertes contractades per Giralt Bòria (docs. 2 i 8) s'indica que les cuixeres s'havien de folrar (és a dir, s'havien de cobrir per tal de reforçar-les). Desconeixem l'abast d'aquest cobriment, especialment si les jàsseres es folraren no només per la part superior, sinó també per la part inferior de les bigues. Aquesta característica pot tractar-se d'un element rellevant atès que, si es confirmés, ens conduiria cap a una altra tipologia de coberta que amaga les bigues sota cassetons i no les deixa a la vista. Aquesta nova tipologia s'allunya de les estructures lígnies gòtiques i ens porta cap als sostres renaixentistes. Això no obstant, sembla que aquest no és el cas dels sostres vigatans descrits en els contractes, ja que responen a una tipologia encara molt gòtica.

6. Per a més informació sobre l'ús i variants dels tapajunts en els sostres de fusta en l'àrea costanera de la Mediterrània nord-occidental, compresa entre la Ligúria i Catalunya, vegeu l'interessant article de BERNARDI, Philippe [et al.]. «Storia di un dettaglio: il coprigiunto». *Scienza e Beni Culturali*. Núm. 25 (2009), p. 135-150.

Pel que fa als materials emprats en els sostres esmentats, els documents ens informen que gairebé tots es feren amb fusta d'abet. Així s'assenyala en les cobertes de les cases de Joan Toró (doc. 2), d'Esteve Torrellebreta (doc. 4), de Simó de l'Ombre (doc. 6) i de Joan Alberch (doc. 7). Tanmateix, cal dir que la cuixera de la casa de mossèn Esteve Torrellebreta es va haver de fer de fusta d'álber. Finalment, i quant als sostres del dormitori i passadissos del monestir de la Mare de Déu del Carme, la lectura del document permet deduir que es feren també d'abet o de tell (doc. 3).

El predomini de la fusta d'abet per a la realització de sostres, contrasta amb l'absència d'aquest material en els inventaris de béns d'uns altres fusters ciutadans de Vic, en els quals no consta curiosament cap post o objecte de fusta d'abet, ja que aquests fusters no es dedicaren precisament a la construcció de sostres. Es tracta dels fusters Gabriel Ferriol, l'inventari del qual data del 12 d'octubre de 1534 (doc. 9), i de Pere Casals, l'inventari del qual es realitzà el 20 d'abril de 1556 (doc. 11).

Gabriel Ferriol treballà pràcticament només amb fusta d'álber, ja que en el seu inventari consten fins a 35 posts d'aquesta fusta repartides per la casa. De fet, hi consten pocs objectes que no siguin d'aquesta fusta: només una post de roure, unes taules de roure i dues portes noves de pollancre.

De l'inventari es dedueix també que aquest fuster s'especialitzà en la realització de cofres, atès que a la seva botiga hi consten 6 cofres, 2 migcofres, 6 caps de cofre, un cobertor de migcofre i trossos de fusta i cairons per al guarniment de cofres; mentre que a la rebotiga hi havia un cofre petit i una bressola per adobar, i finalment al passadís hi havia un cofre groc, una porta i dos caps d'escons.

L'ús de la fusta d'álber per a la realització de cofres es confirma de nou entre els béns inventariats en el menjador de l'altre fuster, Pere Casals, en què hi consten també un migcofre i una caixa d'álber. Tanmateix aquest fuster també tenia tres caixes de noguer, una caixa de pollancre, un caixó de trèmol i dos barralons de castanyer, entre d'altres objectes.

Això no obstant, l'inventari de Pere Casals indica que a l'entrada de casa seva hi havia diverses eines del camp de fusta, per la qual cosa sembla que aquesta fou la seva especialització professional. Cap d'aquestes eines era, però, de fusta d'abet, sinó de roure, alzina, lledoner, noguer, pollancre i pi. Hi consten, en concret, 9 posts de roure; 30 màncos i 3 mosses dentades d'alzina; 9 traiguers, 1 forcat i 11 *ensius* de lledoner; 28 esteves, 5 jous, 2 patrons de jou, 1 canó amb dos jous i 1 tió de noguer; i quatre posts de pollancre, pi i noguer (doc. 11).

Pel que fa al predomini de l'abet i ocasionalment de l'álber en la construcció de les cobertes lígnies, s'explica perquè ambdues fustes tenen unes característiques molt semblants: són toves i presenten una densitat i una contracció similars. Es diferencien, però, per les seves propietats mecàniques, ja que la fusta d'abet és més flexible i resisteix millor la pressió. En canvi, la fusta d'álber és menys resinosa i, consegüentment, més apta per rebre policromia.⁷

7. Per a més informació sobre les característiques d'aquestes fustes, vegeu GUINDEO CASASÚS, Antonio [et al.]. *Especies de maderas para carpintería, construcción y mobiliario*. 2 Vols. Madrid: Aitim, 1997.

Finalment, i per cloure aquest apartat, cal fer un breu esment a la decoració pictòrica de les cobertes. En cap dels vuit contractes esmentats s'especifica que els sostres s'havien de policromar. Aquest fet no ens ha d'estranyar perquè òbviament no eren els fusters qui pintaven els sostres que ells construïen. Tanmateix, cal recordar que la fusta majoritàriament emprada a Vic durant els anys 1530 i 1545 fou la d'abet que —com s'acaba d'assenyalar— és menys apta per rebre policromia que la d'álber. Això ens fa pensar que potser alguns d'aquests sostres no es policromaren. Una circumstància que contrasta amb els cofres i les caixes habitualment decorats amb pintures.

Els comitents

Llevat de la comunitat de monjos del monestir de la Mare de Déu del Carme de Vic que encarregà el sostre d'un dormitori i de dos passadissos (doc. 3), la resta de sostres contractats dels quals tenim notícies pertanyen a cases particulars ubicades a diversos carrers de la ciutat de Vic, com el carrer de la Ramada, el de la Riera i el de Sant Sadurní, així com la plaça del Mercadal i la plaça de Paradís.

Entre els comitents que encomanaren els esmentats sostres hi ha dos religiosos: el canonge de la seu de Vic Joan Sala i el prevere beneficiat de la mateixa seu Esteve Torrellebreta, a més de Joan Toró, del mestre Simó de l'Ombre, del mercader Bernardí Busquets, del paraire Joan Alberch i del causidic Gabriel Prixana. D'alguns d'ells, en tenim notícies al marge d'aquests encàrrecs.

Així, doncs, pel que fa al canonge Joan Sala se sap que el 9 de desembre de 1557 contractà al brodador barceloní Joan Ferrer un escapulari d'una casulla i els paraments de dues dalmàtiques, dels quals ha sobreviscut l'escapulari fins als nostres dies al Museu Episcopal de Vic (MEV 1311).⁸ També es té notícia que el 7 de novembre de 1554, juntament amb Mn. Esteve Torrellebreta —aleshores capbrevador de la Seu de Vic—, va participar en el contracte per a la fabricació d'un vitrall de la catedral de Vic que va obrar Jaume Fontanet.⁹

Quant al mercader Bernardí Busquets se sap que l'any 1518 va subministrar brocat, vellut i or per fer el tern del bisbe vigatà Joan de Tormo, que realitzaren els brodadors Benet Guasch i Gabriel Maduixer, del qual es conserven encara dos sobrecolls de dalmàtica al Museu Episcopal de Vic (MEV 7734 i 7735).¹⁰ D'altra banda, aquest mateix mercader el 10 de juny de 1510 va pagar la pintura d'uns tovallons per a uns draps imperials de la Catedral de Vic executats pel pintor Joan Gascó i que no han perviscut fins als nostres dies.¹¹

Mereix un esment a part la comunitat de monjos del monestir de la Mare de Déu del Carme de Vic, molt activa en aquesta primera meitat del segle XVI pel que fa a l'encàrrec de retaules per a l'església del seu monestir, dels quals no tenim

8. Vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. «Aportacions a l'estudi de brodatos cinccentistes conservats al Museu Episcopal de Vic». *Quaderns del MEV* [Vic], núm. 3 (2009), p. 103-104, 108-109 i 135-137.

9. Vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. *La pintura del segle XVI a Vic i el taller dels Gascó*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002, p. 87 i 418-419.

10. Vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, «Aportacions a l'estudi...», *op. cit.*, p. 107 i 124.

11. Vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, *La pintura del...*, *op. cit.*, p. 154.

notícies que n'hagi arribat cap fins a l'actualitat. Així, doncs, entre 1505 i 1558 s'executà el retaule major en el qual intervingueren els pintors Joan Gascó, Pere Gascó, Jaume Gener, Nicolau Mates, Gabriel Palomer i Pere Antoni Vilanova. A més, també es té coneixement que Joan Gascó (1516) i Jaume Gener (1553-1558) participaren en la pintura del retaule de Sant Sebastià. I, finalment, el mateix Joan Gascó contractà el 1527 el bancal del retaule de la capella de Sant Joan i el bancal del retaule de la capella dels Sants Cosme i Damià, d'aquest darrer retaule el seu fill Pere Gascó contractà els carrers laterals entre 1542 i 1543.¹²

Els autors dels sostres

Com ja s'ha esmentat anteriorment, dels vuit contractes localitzats a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, un fou signat pel fuster Ambert Xerosell, mentre que els altres set els pactà el fuster Giralt Bòria, la qual cosa fa pensar que aquest darrer fuster s'especialitzà professionalment en la construcció de cobertes i embigats. Per la seva banda, com que la majoria de notícies professionals d'Ambert Xerosell també fan referència a obres estructurals en cases i masos, tot indica també una especialització d'aquest fuster en la construcció de sostres lignis.

Ambert Xerosell

Aquest fuster ciutadà de Vic l'hem trobat documentat entre 1516 i 1534, ciutat on fou enterrat el 15 d'agost d'aquest darrer any. La seva muller, Elionor, morí uns dies abans i fou enterrada també a Vic el 26 de juliol de 1534.¹³ El matrimoni va tenir una filla, Violant, que signà capítols matrimonials el 6 de febrer de 1535 amb Miquel Soler, fill de Damià Soler de la vila d'Osor.¹⁴

Pel que fa a la seva activitat professional, gràcies a la documentació consultada s'ha pogut determinar que Ambert Xerosell va rebre quatre sous per una biga col·locada al claustre prop del palau episcopal de Vic el dia 26 d'octubre de 1516.¹⁵ Més endavant, concretament el 24 de febrer de 1529, va rebre dels paraires vigatans Francesc i Gaspar Quer, pare i fill, tres lliures barceloneses per enfustar les teulades i fabricar unes portes —a més de tres sous i sis diners per una tanca-dura— a la casa que havia estat del difunt sastre vigatà Nicolau Soler, situada a la plaça del Mercadal de Vic.

D'altra banda, el 8 de desembre de 1529 va rebre de part del pareire vigatà Benet Vila dotze lliures barceloneses per unes obres fetes al mas de la Sala de la parròquia de Vic, on Ambert Xerosell havia posat dues cuixeres sota el men-

12. *Ibidem*, p. 75, 78, 99, 140-142, 165, 180-182, 232 i 228-230. Tanmateix, darrerament s'ha proposat la conservació de quatre compartiments del retaule major al Museo de Pontevedra, a més de valorar la possibilitat que es conservin fragments del retaule de la capella de Sant Joan. Vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel: «Revisió del taller dels Gascó i de la pintura cinccentista vigatana. Estat de la qüestió i perspectives de futur». *Ausa*. [Vic], 25, núm. 168 (2011), p. 333-375.

13. ABEV, ACbV-287, anys 1533-1535, s.f.

14. ABEV, ACF-1079, Salvi Beuló, notari episcopal, anys 1534-1535, s.f.

15. ABEV, ACV, calaix 3/15.

jador i un pilar de fusta amb base de pedra, a més d'una altra cuixera sota una cambra i onze bigues empostades a la cambra davantera del mas.¹⁶

Encara en relació amb el mas de la Sala, va rebre el 25 de novembre de 1532 del pareire vigatà Jaume Vila quaranta-quatre sous barcelonesos per una tona de fusta venuda per unes obres fetes al mas. Aquest mateix dia va cobrar també quatre sous per unes portes per als cortals del mas, a més de sis sous per sis posts emprades per a la realització de les esmentades portes i sis sous i vint diners més per cent claus necessaris per fer aquestes portes.¹⁷ Finalment, el 28 d'octubre de 1533 va rebre trenta-vuit sous barcelonesos per fer unes altres portes i un escó de fusta per al mas Verdagner de Sant Martí de Riudeperes.¹⁸

Per acabar, sabem que Ambert Xerosell vivia en una casa al carrer de Manlleu fora les muralles de la ciutat de Vic. Aquesta casa amb el seu hort la va rebre la seva filla Violant com a dot quan es casà amb Miquel Soler.¹⁹

Giralt Bòria

El trobem documentat a Vic entre 1536 i 1547, ciutat on signà capítols matrimonials el 22 de maig de 1537 amb Margarida, donzella i filla del boter Pere Ros, anteriorment ciutadà de Vic encara vivent, i de Margarida, difunta. Gràcies als capítols matrimonials, se sap que Giralt era fill de Pere Bòria del bisbat de Sarlat, del regne de França.

Margarida va rebre com a dot cinc lliures barceloneses de mans del seu pare, a més dels drets i accions de la seva tia i avis. Aquests drets i accions els va rebre de mans del mercader vigatà Pere Ramon Puigventós i incloïen una casa al carrer de Paradís de Vic, que és on probablement s'instal·là el jove matrimoni (doc. 10).

Pel que fa a la seva activitat professional, a més de dedicar-se a la construcció de sostres de fusta, també contractà la fabricació de retaules, com el de la capella de Sant Just de la ciutat de Vic (contractat el 12 de juliol de 1538) i el de Sant Jaume de la Seu de Vic (contractat el 23 de febrer de 1540). Sobre la pintura d'aquests dos retaules —actualment desapareguts—, cal dir que la pintura del compartiment central de la predel·la del retaule de la capella de Sant Just fou contractada pel pintor Pere Gascó el 9 de març de 1543.

Finalment, cal assenyalar que entre 1538 i 1547 hem localitzat cinquanta-set documents en els quals consten Giralt Bòria i la seva esposa com a deutors de diversos ciutadans de Vic, alguns dels quals segurament són fruit de la seva activitat professional.²⁰

16. ABEV, ACF-1070, Salvi Beuló, notari episcopal, anys 1529-1530, s.f.

17. ABEV, ACF-1076, Salvi Beuló, notari episcopal, anys 1532-1533, s.f.

18. ABEV, ACF-1077, Salvi Beuló, notari episcopal, anys 1533-1534, s.f.

19. ABEV, ACF-1079, Salvi Beuló, notari episcopal, anys 1534-1535, s.f.

20. Per a una informació més detallada sobre Giralt Bòria, vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. *El taller dels Gascó i la pintura de la primera meitat del segle XVI a Vic* (tesi edició en microfitxa). Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat de Barcelona, núm. 3104, 1997, p. 78-79, 347-349, 538-539 i 550-552 i també MIRAMBELL ABANCÓ, *La pintura del...*, op. cit., p. 62, 233, 362-364 i 373-374.

El taller i les eines

Quant a l'estructura i composició dels tallers d'Ambert Xerosell i de Giralt Bòria, no s'han pogut localitzar els inventaris dels seus béns fets en morir, els quals ens haurien ajudat a determinar la distribució i utilitat dels seus respectius tallers, de manera que s'ha hagut de recórrer als inventaris de béns de dos altres fusters, als quals ja ens hem referit abans i que no es dedicaren a la fabricació de sostres lignis. Es tracta de Pere Casals que, abans de ser ciutadà de Vic, va residir a la parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer, i de Gabriel Ferriol. Els seus inventaris de béns permeten fer-se una idea força precisa de les eines i utilitat que empraven els fusters de l'època.

Així, doncs, Gabriel Ferriol disposava d'un tros d'esmoladora de terra, dos tinners de fusta amb mangra, dues pedres de moldre colors, una olla amb aiguacuita, una destraleta, vint macetes de picar els fassos de Quaresma, un martell d'obrar per a mestre de cases, tres dreçadors, una cana, quatre corrioles, dues tribes, un enformador, dos canalets per obrar, una aixà, tres ferraments d'aferrar, tres gúbies, un martell, una paleta d'obrar, un adreçador, un siment, una escarpra, un compàs de ferro, una post de trencar cairons, tres serres petites, una serra de trepar, un senyal de fuster, dos ferros de tenir per ajuntar i un banc per entretallar (doc. 9).

Per la seva banda, Pere Casals comptava amb quatre bancs de fustejar, cinc regles, quatre reglons, un reglador, diversos patrons, quatre pedres d'esmolador, una cana de fusta, dos canals de dolar fusta, dos xerracs, dues ferres, dos compassos, una gafa de posar cèrcols, tres estenalles, dinou dreçadors, dues raspes, dues destrals, dos martells, quatre tribes, cinc tribanelles, cinc escarpres, dos enformadors, quatre gúbies, dues aixes, un tinter per tenir mangra, una romana, dos estiradors, un coltell i dues planes (doc. 11).

Finalment, i quant a l'estructura d'un taller de fusteria de l'època, val a dir que els seus treballadors estaven organitzats —com en tots els oficis coetanis— en tres categories laborals: mestre, fadrí o jove i aprenent. En el contracte del 6 d'octubre de 1545 per a la realització del sostre de la sala de la casa de Bernardí Busquets i de sis finestres i unes portes, s'esmenten precisament els fadrins o joves que tenia Giralt Bòria en el seu taller. Així, doncs, en una clàusula del contracte s'estipula el següent: «E lo dit mossèn Busquets promet donar tota clavó necessària e fer la despesa al dit Bòria e a sos fradins los dias faran fahena». Més endavant es reitera que «lo dit mossèn Busquets ha de fer la despesa al dit Bòria e a sos joves los dias farà ditas portes e finestres e portes al portal» (doc. 8).

A més, en el contracte del sostre d'una cambra del dormidor sobre la sagristia i de dos passadissos del monestir de la Mare de Déu del Carme datat el 28 de maig de 1543 també s'esmenta que «los dits prior y convent prometen fer la despesa al dit mestre Giralt Bòria e als mossos qui faran feyena ab ell» (doc. 3).

Els fadrins o joves eren els antics aprenents que havien pujat un grau en la jerarquia del taller. Aquest ascens solia ser directe, ja que habitualment només calia la certificació del mestre. Tanmateix, a vegades s'havia de superar una prova d'accés.

Els aprenents, en canvi, entraven al taller a partir dels 12 anys aproximadament, depenent de l'ofici i la localitat, de manera que el mestre els ensenyava l'ofici i els garantia l'allotjament i la manutenció. L'aprenent, per la seva banda, tenia unes

obligacions envers el mestre semblants a les d'un criat. Els anys i condicions de l'aprenentatge es formalitzaven amb un contracte notarial entre el mestre i l'aprenent, a diferència del fadrinatge que no se solia formalitzar contractualment.²¹

En el cas de Giralt Bòria, no s'ha pogut localitzar cap contracte d'aprenentatge. Una situació que contrasta amb el també fuster vigatà Antoni Micó (documentat entre 1524 i 1565) que Giralt Bòria donà per ferma en el contracte de dos sostres de la casa de Joan Alberch al carrer de Sant Sadurní de la ciutat de Vic signat el 12 d'agost de 1545 (doc. 7). Antoni Micó va acceptar almenys en tres ocasions aprenents al seu càrrec: Joan Malet l'any 1532, Pere Pradell el 1536 i Joan Relach el 1542.²²

Apèndix documental

Els documents s'han aplegat en dos apartats temàtics: en el primer bloc es publiquen els vuit contractes dels sostres lignis signats entre 1530 i 1545 ordenats per ordre cronològic, mentre que en el segon apartat es publiquen els inventaris de béns i capítols matrimonials dels fusters esmentats en l'article, igualment ordenats per ordre cronològic. Tanmateix, cal observar que s'ha optat per una numeració correlativa dels documents dels dos blocs, per tal de facilitar una millor citació dels documents.

Contractes de sostres lignis

1

[Vic], 1530, novembre, 14

Ambert Xerosell, fuster de Vic, contracta la realització de la coberta de la sala de la casa de Joan Sala, canonge de la Seu de Vic, i la coberta de la cambra del costat de la cisterna.

ABEV, ACF-1072, Salvi Beuló, notari episcopal, 1530-1531, s.f.²³

En nom de Déu.

Sobre la cuberta de la sala de la casa de l'honorable mossèn Joan Sala, canonge de la Seu de Vich, fahedora per mestre Ambert Xerosell, fuster ciutadà de Vich.

21. Per a més informació sobre les categories laborals dels oficis, vegeu DOMÈNECH CASADEVALL, Gemma. *Els oficis de la construcció a Girona. 1419-1833. Ofici i confraria. Mestres de cases, picapedrers, fusters i escultors a Girona*. Girona: Institut d'Estudis Gironins, 2001, p. 80-102. Situat ja en el segle XVIII, quan encara perviu aquest model laboral, vegeu ARRANZ HERRERO, Manuel. *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Arxiu Històric de la Ciutat/Proa, 2001 i també MIRAMBELL ABANCÓ, Miquel. «Artistes i artesans altafullencs setcentistes». *Estudis Altafullencs* [Altafulla], núm. 30 (2006), p. 54-56.

22. Per a més informació sobre Antoni Micó, sens dubte un dels fusters més rellevants del segle XVI a Vic, vegeu MIRAMBELL ABANCÓ, *El taller dels Gascó...*, op. cit., p. 70-73.

23. Cal assenyalar que es conserva la minuta d'aquest contracte a l'ABEV, ACF-4171, Salvi Beuló, notari episcopal, 1530, s.f.

Entre lo dit mossèn Joan Sala, de una part, e lo dit mestre Ambert Xerosell, de part altre, és stat pactat, concordat e fermat lo següent:

E primerament, lo dit mestre Ambert Xerosell convé e promet que de assí al die de Carnestoltes primer vinent farà la dita cuberta, ço és, que posarà de vint-y-sis en vint-y-vuit bigues, ço és, tretze o quatorze en quiscuna part de la cuxera. E axí matex posarà en dita cuberta una cuxera y una altre cuxera posarà en la teulada sobre dita cuberta. E la huna cuxera, ço és, la de la cuberta, obrarà e bossallarà segons que la dita obra requer. E les bigues obrades y bossallades, y posarà taula de simal y bogetar, y la cuberta farà enfaxada segons que stà huna coberta de una cambre ha feta en la casa de Pere Guillem Mamble, notari. E la dita obra e cuberta farà ab tot compliment segons se requer a totes ses despeses, ço és, de menjar y beure. E axí matex farà dins dit temps huna cuberta en una cambre de dita case qui és en lo costat de la sisterna, ço és, bigues bossallades y listó per junta y taula de cimal y boyetada, segons que dita obra requer, farà ab tot compliment.

Ítem, lo dit mossèn Joan Sala per les coses demunt dites promet donar al dit mestre Ambert Xerosell vuyt lliures pagadores, ço és, ara de present dos ducats, los quals de sa voluntat haven donats a mossèn Cristòfol Rovira. E lo restant com farà la obra.

Ítem, lo dit mestre Ambert Xerosell confesse haver rebuts del dit preu fet, los dits dos ducats que de sa voluntat lo dit mossèn Sala ha donats al dit mossèn Cristòfol Rovira e lli'n ferma àpoca.

E les coses demunt dites totes y sengles covenen e prometen la una part a l'altre e endessemps e ab pena de vint-y-sinch lliures que de bon grat se imposen.

E volen les dites parts *et cetera*.

Die XIII mensis novembris anno a Nativitate Domini MDXXX°.

Presentibus testibus: venerabile fratre Francisco Prats, gordiano monasterii Sancti Francisci conventus Vici, et Jacobo Alsina, textore Vicensis, ffuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictos dominem Joannem Sala, ex una, et Ambertum Xerosell, parte ex altera, qui promiserunt et jurarunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*.

2

[Vic], 1542, agost, 4

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització del sostre de la sala de la casa de Joan Toró a la plaça de Paradís de la ciutat de Vic.

ABEV, ACF-1083, Salvi Beuló, notari episcopal, 1542, s.f.

En nom de Déu.

Sobre lo sostre fahedor en la casa d'en Joan Toró constituïda en la plaça de Paradís de la ciutat de Vich, en la casa de la dita casa per mestre Giralt Bòria, fuster ciutedà de Vich. Entre lo dit Johan Toró, de una part, e lo dit Giralt Bòria, de part altre, és stada feta, inhida, concordada, fermada e jurada la capitulació següent:

E primerament, lo dit Giralt Bòria convé e promet que de assí a la festa de Pàscoa primer vinent farà a cost y a despeses sues lo dit sostre de fusta de avet, axí de bigues com de posts, y les bigues posarà de dos en dos paels y aquelles bossallarà bossell rodon y posarà y ferrarà listó per junta y clavarà. E la cuxera folrerà de la matexa fusta. E la dita obra farà bé y perfetament com se pertany ab taula de simal.

Ítem, lo dit Johan Toró per los traballs, fusta y clavó y per tot lo necessari per dita obra, donarà al dit Giralt Bòria tota la manobre y fusta del sostre qui vuy és en dita sala y lo guix necessari per ferrar les bigues y dotze lliures barceloneses tostemps que sostre sie fet.

E les coses demunt dites totes y sengles convenen e prometen la una part a l'altre attendre y complir ab pena de vint-y-sinc lliures que de bon grat se imposen, e aquelles tenir y observar en la forma per la una part a l'altre demunt promesa sots la dita pena. De la qual pena *et cetera*. E la qual pena *et cetera*. Obligant-ne les dites parts, ço és, la huna a l'altre e endessemps, e a la cort per la pena tots y sengles béns y drets llurs, mobles e immobles, haguts y per haver, ab totes clàusules y renunciacions necessàries e oportunes e ab jurament.

E volen les dites parts *et cetera*.

Die veneris quarta mensis augusti anno predicto M^oD quadragesimo secundo.

Presentibus testibus: venerabile Francisco de Malla, clerico Vicensis, et Gabriele Mas, ville Rivipulli, fuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictos Joannem Toró, ex una, et Girdaldum Bòria, parte ex altera, et promiserunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*.

3

[Vic], 1543, maig, 28

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta amb el prior del monestir de la Mare de Déu del Carme de Vic la realització del sostre d'una cambra del dormidor sobre la sagristia del monestir i del sostre dels dos passadissos de l'esmentada cambra.

ABEV, ACF-1084, Salvi Beuló, notari episcopal, 1542-1543, f.162v i 163r.

En nom de Déu.

Sobre lo sostre de fusta fahedor en huna cambre del dormidor sobre la sagrestia del monastir de la Verge Maria del Carme de la ciutat de Vich e en los dos passants de dita cambre. Entre lo reverent prior y convent de dit monastir, de una part, e mestre Giralt Bòria, fuster ciutadà de Vich, de part altre, és stada feta, fermada e jurada la capitulació següent:

E primerament, lo dit mestre Giralt Bòria convé e promet fer lo dit sostre de dita cambre e dels dos passants de aquella, ço és, que dels pilars fins a les parents foranes posarà en quiscun spay huna biga e après embigarà dit sostre com se pertany donant de spay o tou de huna biga a altre dos palms de cana de color. E après aquella empostarà de posts planejades a la cara ab listó per junta bossellat, e les bigues quiscunes bossellades ab bossell rodó, bones e plenejades, com se pertany

en semblants sostres de fusta de tell o avet, bona e neta e rebadora. E promet donar e posar en dit sostre tota la fusta axí de bigues com de posts e clavó per dita obra necessàries. Lo qual sostre promet fer e acabar bé e degudament, com se pertany, de assí per tot lo mes de agost primer vinent.

Ítem, los dits prior y convent prometen fer la despesa al dit mestre Giralt Bòria e als mossos qui faran feyena ab ell, tant quant faran feyena en dita obra. E donar e pagar-lli per la fusta, clavó y mans dotze ducats de or, valents quatorze lliures y vuyt sous, les quals lli promet donar e pagar, ço és, quatre ducats de present, e los restants vuyt ducats per tot lo mes de agost primer vinent.

E les coses demunt dites totes y sengles convenen e prometen la una part a l'altre e endesemps e ab pena de vint-y-sinch lliures que de bon grat se imposen.

E volen les dites parts que dels presents capítols *et cetera*.

Die vigesima octava mensis madii anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo quadragésimo tercio.

Presentibus testibus: Joanne Vilafraser, parrochie Sancti Andree de Gurbo, et Anthonio Serra, bracerio cive Vicensis, fuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eadem contenta per reverendum et venerabilem fratrem Michaellem Foguet, priorem, Petrum Radolosa, subpriorem, Joannem Vilar, Michaellem Asoallanes et Sabastianum Monyós, conventualis dicti monasterii Beate Marie de Carmelo, convocatos ab sonum squille in claustro dicti monasterii conventuantes *et cetera*, ex una, et dictum Geraldum Bòria, parte ex altera, et promiserunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*. Et dictus Geraldus Bòria firmavit apocam de dictis quatuor ducatis.

4

[Vic], 1544, desembre, 24

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització del sostre de la sala de la casa d'Esteve Torrellebreta, prevere beneficiat de la Seu de Vic, al carrer de la Ramada de la ciutat de Vic.

ABEV, ACF-1087, Salvi Beuló, notari episcopal, 1544-1545, s.f.

En nom de Déu.

Sobre lo sostre de fusta fahedor en la sala de la casa del venerable mossèn Steva Torralebreta, prevere beneficiat en la sglésia de Vich, constituïda en lo carrer de la Remada de la ciutat de Vich per mestre Geralt Bòria, fuster ciutadà de Vich. Entre lo dit mossèn Steva Torralebreta, de una part, e lo dit Geralt Bòria, de part altre, són stats fets, inhits, concordats, fermats e jurats los capítols següents:

E primerament, lo dit Giralt Bòria convé e en bona fe promet fer a ses pròpies despeses lo dit sostre en lo modo següent, ço és, que ell a ses pròpies despeses posarà una cuxera de àlber en lo mig de la dita sala de altària de hun palm y mig, y de cayre de hun palm de Monpaller o cerca, bossellada o cuberta de posts bossellades, e més posarà en dit sostre vint-y-dues bigues de avet, ço és, onse en quiscuna part de altària de hun palm y de cayre de mig palm, obrades y bossellades. E lo dit sostre cobrerà de posts de avet planeiades ab listó obrat o bossellat per

juncta ab bogets y taules de simal a tot lo entorn de dita sala y cuxera. E promet ferrar dites cuxera y bigues, y clavar les dites bigues y postam. E promet donar tota les ditas jàsara, bigues y postam, y clavó per fer dit sostre necessaris. E dit sostre, com dalt és dit, promet fer y cabar bé y degudament, com se pertany, y agen acabar de assí a la festa de Sanct Joan de juny primer vinent.

Ítem, lo dit mossèn Steva Torralebreta convé y en bona fe promet donar e pagar al dit mestre Geralt Bòria per fer lo dit sostre, e per la fusta e postam e clavó per dit sostre necessaris, y per la despesa, deu ducats y mig valents XII lliures, XII sous, les quals lli promet donar y pagar, ço és, are de present quatre ducats e lo restant quant haurà acabat dit sostre. E més, lli promet fer portar les dites vint-y-dues bigues y quatre dotzenes de posts de avet del mas de la Vila de parròquia de Viladrau fins la present ciutat e donar lo guix necessari per ferrar dites bigues.

E les coses demunt dites totes y sengles convenen e prometen la una part a l'altre e endesemps, e ab pena de vint-y-sinch lliures barceloneses, que de bon grat se imposen attendre e complir les coses per la una part a l'altre endesemps promeses sots la dita pena. De la qual pena *et cetera*. E la qual pena *et cetera*. Noresmenys *et cetera*. Obligant *et cetera*. Renunciant *et cetera*.

E volen les dites parts que dels presents capítols *et cetera*.

Die vigesima quarta mensis decembris anno a Nativitate Domini M^oD^oXXXXIII^o.

Presentibus testibus: venerabile Raphaele Boter, presbitero diocesis Barcinonensis, et Bernardino Beuló, clerico Vicensis, ffuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictos Stephanum Torralebreta, ex una, et Geraldum Bòria, parte ex altera, et promiserunt *et cetera*. Sub obligacione *et cetera*. Juraverunt *et cetera*. Et dictus Geraldus Bòria fecit et firmavit apocam dicto Stephano Torralebreta presenti de quatuor ducatis pro prima solutione.

5

[Vic, 1545, abril,] 3

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització dels sostres de mitja sala fins al carrer i de la cuina de la casa de Gabriel Prixana, causídic de Vic.

ABEV, ACF-1225, Salvador Junyent, notari episcopal, 1544-1545, s.f.

Die tercia predictorum mensis et anni.

Concòrdia feta entre lo discret Gabriel Prixana, causídic ciutadà de Vich, e lo sènyer mestre Geralt Bòria, fuster ciutadà de dita ciutat, per la obra fahedora en casa de dit Prixana per lo dit mestre Bòria.

E primerament, o dit mestre Geralt Bòria promet y se obliga en fer lo sostre de la casa de posts, so és, de la archada qui és en mija sala fins a la paret del carrer a ses despeses.

Ítem, més lo dit Bòria se obligue en fer lo sostre de la cuyna tot bocellat y listó per juncta, y haver y donar quatorze bigues de avet per la dita fahena, y té a fer los forats en les parets per posar dites bigues y après ferrar aquelles a cost y despeses

suas, y se obligua haver acabada dita obra per tot lo mes de abril present y corrent.

E lo dit Gabriel Prixana promet y se obligue en donar-li les posts seran necessàries per dita obra y la clavó y lo guix.

E més avant, dit Prixana en compensa de los treballs, li dóna y se obliga en donar-li per rahó de dita feyna sis liures pagadores d'esta manera, so és, de present tres ducats, e la resta encontinent sie acabada la feyna. E les demunt dites coses, la huna part y l'altra prometen atendre y complir sots obligació de llurs béns, ab totes clàusules necessàries e ab jurament.

Ítem, cum alio instrumento, ego dictus Bòria confiteor et recognosco vobis dicto Prixana quod in presentia notarii et testium infrascriptorum dedistis et solvistis mihi in peccunia numerabili tres ducatos racione dicte operis. Et ideo *et cetera* firmo apocham.

Testes sunt ad omnia: magister Cristophorus Casassús, spaserius, et Joannes Sala, domorum opifex, cives Vicensis.

6

[Vic], 1545, juny, 13

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització del sostre d'una cambra de la casa de Simó de l'Ombre a la plaça del Mercadal de la ciutat de Vic.

ABEV, ACF-1088, Salvi Beuló, notari episcopal, 1545, s.f.

Sobre lo sostre de fusta fahedor en la cambre del segon sostre de la case de mestre Simon de l'Ombre constituïda en la plassa del Marcadall. Entre lo dit Simon de l'Ombre, de una, y Geralt Bòria, fuster, de part altre, és stada feta, inhida, fermada la capitulació següent:

E primerament, lo dit Geralt Bòria convé y promet que farà lo dit sostre en la dita cambre qui mira al Mercadal, ço és, que posarà en dit sostre deu bigues, ço és, nou en lo sostre y una en lo costat en lo enbant en gir de dita cambre per tenir les dites bigues de fusta de avet sbossallades e dit sostre cobrir de post de avet ab listó per junta en lo modo y forma stà lo sostre de la altre cambre qui és de jus dita cambre. E lo dit Bòria promet fornir tota la fusta necessària y clavó a totes ses despeses e ferrar les bigues. E promet fer la despesa fent dit sostre y obrant dita fusta, lo qual promet fer y acabar per tot lo mes de juliol primer vinent.

Ítem, lo dit mestre Simon de l'Ombre promet donar e pagar al dit Bòria per fer dit sostre e per la fusta y clavó y mans y despesa sis lliures, pagadores are de present dos ducats y lo restant quant haurà acabat dit sostre, e promet donar lo guix necessari per ferrar les bigues de dit sostre.

E les coses demunt dites totes y sengles convenen y prometen la una part a l'altre atendre y complir ab pena de vint lliures, que de bon grat se imposen e aquelles tenir y observar en la forma per la una part e l'altre demunt promesa sots la dita pena. De la qual pena *et cetera*. E la qual pena *et cetera*. Obligant-ne les dites parts, ço és, la una a l'altre e endessemps, e a la cort per la pena tots y sengles béns y drets llurs, mobles e immobles, haguts y per haver, ab totes clàusules y renunciacions necessàries e oportunes, e ab jurament.

E volen les dites parts que dels presents *et cetera*.

Die XIII mensis junii anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo quardagesimo quinto.

Presentibus testibus: Felipo Viladecans et Bernardo Cortada, de Orisio, Vicensis diocesis, fuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictos Simonum de l'Ombre, ex una, et Giraldum Bòria, parte ex altera, et promiserunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*.

Et dictus Bòria firmavit apocam de duobus ducatis.

Testes proxime dicti.

7

[Vic], 1545, agost, 12

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització de dos sostres de la casa de Joan Alberch, paraire de Vic, al carrer de Sant Sadurní de la ciutat de Vic.

ABEV, ACF-1225, Salvador Junyent, notari episcopal, 1544-1545, s.f.

Sobre lo preu fet per mestre Giralt Bòria, fuster ciutedà de Vich, emprès a fer a Joan Alberch, perayre de Vich, en la casa sua, constituïda en la present ciutat, en lo carrer de Sanct Sadorní. És stat fet la convenença e concòrdia següent:

E primerament, lo dit mestre Giralt Bòria convé, promet e jura al dit Joan Alberch del dia present a mig mes de setembre prop vinent a totes çes pròpies despeses e treballs, axí de la fusta, clavó y de altres coses necessàries de offici de fuster, de embigar, empostar y enbotxatar, e taula y simal, vint-e-nou bigues de avet de mig palm de gruxa, e un palm de levada, bossellades, ço és, un bossell per lo cantell, en los sostres de la casa del dit Alberch que té e posseheix en lo carrer de Sanct Sadorní. Lo hun sostre de largària de sinquenta palms, e de amplitud de vint palms. E l'altre sostre de vint palms de larch y de la amplària de dits vint palms. Bé y acabadament, com se pertany a son offici de fuster y de mestre de cases, y tembé ferrar les bigues. E més, se obliga de ygolar les parets que vuy e són fins al sostre nou, y tot açò farà a cost e despeses sues. E sens danys e despeses del dit Alberch. E açò promet de fer, atendre e complir sens alguna qüestió, excepció, diffugi ne malícia, ab pena de terç, etc., salari de procurador de tres sous per die, ultra lo qual salari promet de restituhir e smenar-li qualsevol missions e despeses. E per maior seguretat ne dóna per fermança a mestre Anthoni Micó, fuster ciutedà de Vich, qui a les coses demunt per ell promeses, vol ésser tingut e obligat. E lo dit mestre Anthoni convé e promet acceptant en si lo càrrech de dita fermança e renunciant a ley dient que primer sie convengut lo principal que la fermança a les coses demunt dites ésser tingut e obligat. E per ço, axí lo dit Bòria, principal, e lo dit Anthoni Micó, fermança, e quiscú a cabal ne obliguen tots lurs béns, mobles e immobles, y ab jurament, ab totes renunciacions, axí de propri for com altres largament.

Ítem, lo dit Joan Alberch convé e promet al dit Giralt Bòria per lo dit preu fet e treballs e despeses de fusta e clavó y necessari en dita obra, donar e pagar-li

quatorze lliures e vuyt sous en aquesta manera, ço és, set ducats per ell a en Joan Bramon, calssater de Vich, al qual dit Bòria los deu y de aquells servir-lo indempne, e desobligar-lo a ell dit Bòria. E los restants sinch ducats encontinent haurà acabat dit preu fet. E ultra dita quantitat, li promet de donar e pagar guix e arena y calç per a fer les bigues e fer la fahena demunt dita. E per ço, ne obligue tots sos béns largament.

E si cosa alguna duptosa entre ells insurgia, volen ne sie conexedor dit mestre Anthoni Micó *et cetera*. Et ideo *et cetera* promittimus et convenimus sub pena vigintiquinque librarum *et cetera* attendere et complere *et cetera*.

Testes: Benedictus Poudevida, parator, et Joannes Benedictus Tosquella, in arte perayrie studens, Vici habitantes.

8

[Vic], 1545, octubre, 6

Giralt Bòria, fuster de Vic, contracta la realització del sostre de la sala de la casa de Bernardí Busquets, mercader de Vic, al carrer de la Riera de la ciutat de Vic. També contracta la realització de sis finestres amb els seus porticons i de les portes foranes d'un portal.

ABEV, ACF-1088, Salvi Beuló, notari episcopal, 1545, s.f.²⁴

Sobre lo sostre Déu volent fahedor en la casa de l'honorable mossèn Bernardí Busquets, mercader ciutedà de Vich, scituada en lo carrer de la Riera, per mestre Giralt Bòria, fuster ciutedà de Vich, de part altre. Entre ells és stada feta, inhida, fermada e jurada la capitulació següent:

E primerament, lo dit Giralt Bòria convé y en bona fe promet al dit mossèn Bernardí Busquets que de assí al dia de Pàschoa primer vinent ell farà lo sostre de la dita sala, lo qual té quaranta-vuyt palms de larch e trenta-quatre de ampla sense les repeses, ab una cuyxera en lo mig, la qual li ha adonar lo dit mossèn Busquets. E dit sostre hage de fer dit Bòria com lo de la sala de mossèn Pere Andreu Ponsic ab veragó enfixat e copades e cuxeres tones en los caps, e la cuyxera folrada en lo modo e forma e segons stà lo dit sostre de dit mossèn Ponsich. E en lo dit sostre ha de donar lo dit Giralt Bòria tota la fusta necessària per dit sostre exceptades les posts per cobrir dit sostre sobre les bigues y listons, les quals vénen a càrrech de dit mossèn Busquets. E lo dit mossèn Busquets promet donar tota clavó necessària e fer la despesa al dit Bòria e a sos fradins los dias faran fahena. E lo dit sostre promet fer ab tot compliment, com se pertany.

Ítem, lo dit mossèn Bernardí Busquets per dita obra promet donar e pagar al dit Giralt Bòria vint-y-quatre ducats de or, ço és, lo dia tindrà la fusta necessària per dit sostre dins casa de Busquets, li donarà y pagarà vuyt ducats. E acabada dita obra, los restants setze ducats en or o argent.

24. Cal assenyalar que es conserva la minuta d'aquest contracte a l'ABEV, ACF-4202, Salvi Beuló, notari episcopal, 1545, s.f.

E més, promet fer dit Bòria sis finestres ab ses fas lises a la banda del carrer e de dins enfexades e bossellades a coneguda del dit mossèn Busquets, ab les portes trencades alà hont sia necessària a coneguda del dit mossèn Busquets. E més, les portes foranes de un portal rodó lises a la banda del carrer e de part de dintre ab scala a la valentiana ab una portelleta.

E lo dit mossèn Busquets ha de fer la despesa al dit Bòria e a sos joves los dias farà ditas portes e finestres e portes al portal, e donar dita fusta e lo necessari per dites portes de portal e per mans li promet sis ducats, ço és, de present sinc ducats y mig en fusta li ha donada e los restants sotze sous feta dita obra, la qual ha de haver feta lo dia de Pàschoa primer vinent.

E les coses demunt dites totes e sengles prometen fer la una part a l'altre sots pena de L lliures barceloneses.

E volen les dites parts que dels presents capítols *et cetera*.

Die sexta mensis octobris anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo quadragesimo quinto.

Presentibus testibus: reverendo domino Joanni Sala, canonico ecclesie Vicensis, Galcerando Campana et Joanne Prat, clerico Vicensis, fuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictas partes videlicet per dictos Bernardinum Busquets, ex una, et Geraldum Bòria, parte ex altera. Promiserunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*.

Inventaris de béns i capítols matrimonials

9

[Vic], 1534, octubre, 12

Pere Perers, notari públic de Vic, fa inventari dels béns del difunt Gabriel Ferriol, fuster de Vic.

ABEV, ACF-3809, Pere Perers, notari, 1532-1540, s.f.

Inventarium bonorum que fuerunt Gabrielis Ferriol quoniam fusterii.

Noverint universi quod anno a Nativitate Domini millesimo quingentesimo tricesimo quarto die vero lune duodecima mensis octobris intitulata presente et vocato me Petro Parers, notario publico Vicensis infrascripto, et presentibus etiam Petro Ollich, textore pannorum lini, et Anthonio Gayris, fabro, civibus Vicensibus, pro testibus ad hec vocatis et assumptis domina Joanna, uxor relicta Gabrielis Ferrioll, quoniam fusterii civis Vicensis tenens et possidens.

Primo, en les cases hont dit difunt és mort construïdes en lo carrer de Framenors fora los murs de Vich, la qual ella té logada d'en Puigventós.

E primo, en la entrada de dita casa trobam les coses següents:

Primo, hun sach de tres corteres dins lo qual ha cerca de huna cortera de farina de palmola.

Ítem, hun altre sach en lo qual prop de tres corteres de palmola.

Ítem, hun costal de huna cortera en lo qual ha mige cortera de palmola.

Ítem, tretze posts de àlber de largària de setze o devuyt palms.

Ítem, una altra post de àlber de la lergària de les prop dites.
Ítem uns talls grans diuen que no són del dit deffunct.
Ítem, huns arganels dolents.
Ítem, huna sort de trossos de cabirons y caps de bigues, y alguns cabirons podrits y corcats de poca vàlua.
Ítem, dues cabasses dolentes.
Ítem, dos còvens dolents.
Ítem, huna post de pastar.
Ítem, hun banquet petit.
Ítem, huna banca bugadera.
Ítem, hun banquet dolent.
Ítem, hun day d'esperdissar.
Ítem, huna pala de ferro bona.
Ítem, huna altra dolenta.
Ítem, hun restell bo.
Ítem, huna lanseta petita.

En la botiga.

Primo, hun cofre gran ab cubertor emperò no és acabat, dit cobertor no és acabat.

Ítem, hun altre cofre semblant al prop dit ab lo cubertor sens ésser clavat.
Ítem, dos migcofres nous no sent los cobertós clavats.
Ítem, hun cofre gran nou sens cubertor.
Ítem, dos cofres grans nous bastits solament sens fons.
Ítem, hun altre cofre de la matexa forma.
Ítem, huna sort de trossam de fusta bons per a fer gorniments de cofres.
Ítem, huna tauleta dolenta ab dos bigons ficats a la paret de sobra la qual ha hun tros d'esmoladora de terra.
Ítem, hun tinter de fuster ab mànguera.
Ítem, huna destraleta dolenta.
Ítem, huna olla ab hun poch de ayguacuyta.
Ítem, hun selcla de ferro petit dolent.
Ítem, hun barret dolent.
Ítem, hunes taules de talers noves.
Ítem, huna salmeta de fusta nova dins la qual ha XX massetes de picar als fassos se fan en la Coresma.
Ítem, huna post de àlber de largària de XII palms.
Ítem, huna sort de trossets de posts sobre la dita post.
Ítem, hun cobertor de migcofre petit nou.
Ítem, hun poalet petit de terra.
Ítem, huna faxa de cofre sens obrar.
Ítem, sis cayrons planeiats.
Ítem, hun martell de obrar per mestre de cases.
Ítem, en hun racó de dita botiga huna sort de fustam en molts trossos.
Ítem, huna post de roura tirada en la paret de sobre la coll ha:
Primo, X listons de enlistonar.
Ítem, hunes taules noves de roura de taler petit per texir-li.

Ítem, huna pedra petita de molre colors per acolorar cofres.
Ítem, hun dressador de taler del.
Ítem, hun dressador de taler del.
Ítem, huna tauleta de taler.
Ítem, huna cana de canar.
Ítem, sis garbes de farxats de talers grans y petits.
Ítem, dues corrioles de talers.
Ítem, atres dues corrioles semblants a la prop dita.
Ítem, huna post de àlber ampla de sobre la qual ha XXI pessa entre planes y adressadores.
Ítem, dos tribas y hun enformador.
Ítem, huns quants cayronets entre grans y xichs per gornir cofres.
Ítem, dos canalets per obrar.
Ítem, huna axa bona.
Ítem, hun martell bo.
Ítem, huna paleta de obrar bona.
Ítem, hun adressador bo.
Ítem, hun siment dobla.
Ítem, huna scarptra y hun compàs de ferro.
Ítem, hun dressador boscat.
Ítem, hun tinter de almànguera.
Ítem, hun banch de fusta.
Ítem, huna post de trencar cayrons.
Ítem, sinch caps de cofres obrats y no acabats.
Ítem, hun altre cap de cofra semblant al prop dit.
Ítem, huna pedra de molre colors.
Ítem, hun banch per entretallar.
Ítem, tres ferraments de ferrar.
Ítem, tres gúbies.
Ítem, tres serres petites.
Ítem, huna serra gran de preparar.
Ítem, hun senyall de fuster.
Ítem, huna pastera ficada a la paret ab dos cabirons de sobre la qual ha molts trossets de fusta.
Ítem, dos ferros de tenir per junctar.

En la rebotiga.

Primo, huna sort de trossets de fusta en hun racó de dita rebotiga.
Ítem, un barra gran.
Ítem, quatre forques de fusta per a batre no acabades.
Ítem, un cabàs ab una sort de ferro vell de poca vàlua.
Ítem, hun cofre petit dolent, lo qual dix era d'en Marcer y stava en casa per adobar.
Ítem, huna brassola dolenta dix stava en casa per adobar.
Ítem, huna barra petita de cotre petges.

En lo passant qui va a l'ort.
Primo, hun cofre groch de n'Asteva de Sent Martí e lo dit deffunct digueren no té en aquell sinó las mans.
Ítem, huna porta nova dix és d'en Joan Junyent, parayre.
Ítem, tretze posts de àlber largues de XVI o XVIII palms.
Ítem, dos caps d'escons nous.
Ítem, dues posts de àlber estretes.
Ítem, huna spadella y huns strabés.
Ítem, dues axades bones, hunes arpes y dos cavaquels bons, tot de ferro.
Ítem, dues podadores bones.
Ítem, huns arguens.
Ítem, huna forca de ventar.
Ítem, tres posts de àlber stretes.
Ítem, hun tiràs y hun respay.
Ítem, huna bota de cotre càrregues bona de fusta grossa.
Ítem, huna bota de fusta prima de dues càrregues.
Ítem, huna cortera de civada ab hun sach gran muntonat squinsat.
Ítem, hunambut de trescolar migenser.
Ítem, hun mesuró nou qui no és assenyallat.
Ítem, dues portadores bones.
Ítem, hun banch de cub bo.
Ítem, huna cassa de aram gran.
Ítem, huna botaya de mige càrrega.
Ítem, huna botayeta de vinagra bona.
Ítem, en huna tona gran qui és de la casa, sis càrregues de venema de la vinya de dit deffunct.
Ítem, huna paroleta y huna soga en lo pou.
Ítem, dues sarrietas dolentas.
Ítem, huna assa ab son bast de edat de sis o set anys.

En lo menjador.

Primo, huna tauleta petita ab dos capitels dolenta.
Ítem, huna axada y huna destrall bona.
Ítem, dos banchs.
Ítem, huna cadira de costelles.
Ítem, huna sanalleta bona ab hun parell de cortans de blat negra.
Ítem, huna altra sanalla semblant a la prop dita ab dos cortans de mestany.
Ítem, huna caxa ab pany y clau migensera per tenir lo pa.
Ítem, huna tauleta petita bona y nova.
Ítem, hun day d'esberdissar nou.
Ítem, huna lansa larga.
Ítem, tres fals dolentes.
Ítem, hun bancalot dolent ab hun cortà de melca.

En la cambra ont dit deffunct és mort.

Ítem, hun lit de colga nou.
Ítem, huna strada vermella ab dos calaxos dins los quals ha una sort de drapots dolents.

Ítem, huna caxa gran vella buyda.
Ítem, huna caxa de pastar dolenta.
Ítem, hun sayot dolent.
Ítem, hun cofre groch gran ab pany y clau dins lo qual és la roba que ha aportada dita viuda al dit Farriol e és la següent:
Primo, dues tovalloles de filampua.
Ítem, hun jaquet de bruneta bo.
Ítem, hun altre jaquet de mescla bo.
Ítem, huna gonella vermella bona.
Ítem, huna jaqueta de minyó.
Ítem, hunes calses blanques.
Ítem, hunes plantofes.
Ítem, huna capsa blanca dins la qual sis o set vels entre petits y grossos dolents.
Ítem, sis o set cosets.
Ítem, quatre capels, dos brodats de seda y dos de seda de grana.
Ítem, dues portadores dolentes.
Ítem, huna post de àlber de set o vuyt pals ab dos capitels dolents.
Ítem, mige cortera poch més o manco de favolins petits.
Ítem, una tèrcia de cortans de pèsols.
Ítem, hun parell de cortans de garafins.
Ítem, hun cortà de pèsols negres.
Ítem, huna enflama de tenir olli.
Ítem, hunes dabaneres noves ab son peu.
Ítem, dos coves larchs de canya.
Ítem, hunes pintes de cànem bones.
Ítem, huna brassola bona.
Ítem, huna caxa nova ab pany y clau dins la qual ha molts padessots.
Ítem, dues portes noves de polanca.
Ítem, hun lansoll de dues teles e mige.

En la cuyna

Primo, una pastera ab son calaix bona ab cervador y hun sadàs de serres.
Ítem, hun foroy bo, huns ferros de foch petits bons.
Ítem, huna copa de aram bona.
Ítem, hun bugader gran bo.
Ítem, hun clamastes grans.
Ítem, dues o tres banques dolentes.
Ítem, huna casseta de aram.
Ítem, hun ast y huna rasora.
Ítem, deu scudelles.
Ítem, onse plats entre bons y dolents.
Ítem, sinch talladós entre bons y dolents.
Ítem, huna olla de aram ab cua petita.
Ítem, huna de coure migensera.
Ítem, dos travassers, huna de plana, altra de barra.
Ítem, dues flassades cardades migenseres dolentes.
Ítem, dues posts de àlber bones.
Ítem, hun banch de taula bo.

Ítem, huna post de àlber.
Ítem, huns arganels nous.
Ítem, hun torn ab sa pua.
Ítem, huna sanalla ab hun cortà de palmola.
Ítem, hun talador de capolar nou.
Ítem, hun morter ab sa mà de pedra.

Ítem, tota aquella pessa de terra, vinya plantada de tinguda de dues corteres poch més o manco, constituïda en lo terme de Sent Martí de Riudeperes en lo loch nomenat lo Cal de Tenes.

Ítem, dix dita viuda que mossèn Cabater té penyora per deu sous huna balesta, huna paella, tres serres y hunes tanalles.

10

[Vic], 1537, maig, 22

Giralt Bòria, fuster, fill de Pere Bòria, del bisbat de Sarlat, del regne de França, concorda matrimoni amb Margarida, filla de Pere Ros, boter de Vic.

ABEV, ACF-3341, Salvi Beuló, notari episcopal, 1537-1540, f. 3r, 3v i s.f.

En nom de Déu.

Sobre lo matrimoni per gràcia de Déu concordat e per paraules de present consumat entre en Giraut Bòria, fuster, fill d'en Pere Bòria, vivent, del bisbat de Sarlat, del regne de França, e de madona Guillema, quoniam, muller de aquell, de una part, e na Margarida, doncella, filla de Pere Ros, boter, olim ciutedà de Vich, vivent, e de madona Margarida, quoniam, primera muller de aquell, de part altre.

Són stats fets, inhits, concordats, fermats e jurats los capítols següents:

E primerament, lo honorable en Pere Ramon Puigventós, mercader ciutedà de Vich, per contemplació y esguart del dit matrimoni, fa donació a la dita Margarida e a sos infants legítims y naturalls e de legítim y carnal matrimoni procurat, de tots aquells drets e accions que a ell foren donats per madona Joana, filla d'en Barthomeu Mulet, quoniam, ballester, e de madona Joana, muller sua, defuncts, muller d'en Bernat Fabria, sabater, tia e avis de la dita Margarida. E la dita donació lli fa ab cessió de drets e ab totes clàusules necessàries e oportunes e ab jurament. E la dita Margarida accepta la dita donació ab moltes gràcies.

Ítem, lo dit Pere Ros, per contemplació y sguart del dit matrimoni e per amor porte vers la dita Margarida, filla sua, fa donació a la dita Margarida, filla sua, e a sos infants legítims y naturalls, de sinch lliures barceloneses. Les quals lli promet donar e pagar tostemps que les volrà o per ella al dit Giraut Bòria, marit seu, a totes ses voluntats. E la dita donació lli fa ab totes clàusules e renunciacions necessàries e oportunes e ab jurament. E la dita Margarida accepta la dita donació ab moltes gràcies.

Ítem, la dita Margarida fahent assò de consell, consentiment y voluntat del dit son pare e de altres parents e amichs seus, constitueix e aporta al dit Giraut Bòria, marit seu, per dot e en nom de dot sua, los dits drets e accions que per lo dit mos-

sèn Pere Ramon Puigventós demunt lli són stats donats, e les demunt dites sinch lliures que per lo dit son pare demunt lli són stades donades, prometent la dita constitució dotall haver per ferma y agradable, y aquella no revocar sots obligació de sos béns, e o iure. E perquè és menor de vint-y-sinch anys, maior emperò de XIII anys, renúncia a benifet de menor edat.

Ítem, lo dit Giraut Bòria confesse e regoneix haver haguts y rebuts de la dita Margarida los demunt dits drets e accions per lo dit Pere Ramon Puigventós a ella donats, e les demunt dites sinch lliures de la dita dot. E renunciant la cosa axí no ésser salva e assegura a ella e als seus, aquells de e sobre tots e sengles béns e drets seus mobles e immobles, haguts y per haver. E les quals retre e restituir promet, e hagen e sien tenguts ell e los seus en tot cars e aveniment de restitució de dita dot, e encontinent fos loch a restitució de aquella sens alguna qüestió, dilació, excepció e sens dans, missions y despeses d'ella y dels seus ab restitució y smena de aquelles, obligant-ne tots y sengles béns y drets seus, mobles e immobles, haguts y per haver, fahent-lli carta dotal segons ús, still e consuetut de la ciutat de Vich, ab totes clàusules necessàries e oportunes.

Ítem, lo dit Pere Ros confesse e regoneix deure a la dita Margarida o per ella al dit Giraut, marit seu, les dites sinch lliures de la dita dot. E jatsie que demunt ell li age feta consessió de rebuda, està emperò en veritat que encare lli són degudes. E renunciant la cosa axí no ésser, promet-lli aquelles pagar, o per ella al dit marit seu, tostemps que volran sens alguna qüestió, dilació, excepció e sens dans, missions y despeses d'el y dels seus, ab restitució y smena de aquelles, obligant-ne tots sos béns, mobles e immobles, haguts y per haver, ab totes clàusules necessàries e oportunes, e ab jurament.

Ítem, és concordat entre les dites parts que, attès que per la donació que lo dit mossèn Pere Ramon Puigventós fa a la dita Margarida, la dita Margarida té e posseix tota íntegrament aquella casa ab sa fusta vinària que és dins aquella, constituïda en la plaça de Paradís devant la casa del dit Puigventós en la present ciutat, que si obres ni milloraments eren fets en dita casa per lo dit Giraut Bòria, que no'l puguen traure de dita case fins lli hagen pagats. Los milloraments mostrarà haver fets en aquella per àpoques o albarans, ensemps ab los drets mostrarà tenir sobre aquella tant en virtut de dita donació com en altra manera ans tingue aquella tant y tant longament fins sie pagat e satisfet en les dites obres e milloraments e drets, los fruyts seus fahent fruyts en sort de paga no comptat.

Die XXII mensis madii anno a Nativitate Domini M^oDXXXVII^o.

Presentibus testibus: honorabile Joanne Sala, canonico, Petro Vila et Sigismundo Libera, presbiteris ecclesie Vicensis beneficiatis, et Raphaele Graell, mercatore cive Vicensis, ffuerunt firmata et jurata predicta capitula et omnia et singula in eisdem contenta per dictos Petrum Raymundum Puigventós, Petrum Ros et Margaritam, eius filiam, ex una, et Giralduum Bòria, parte ex altera, qui promiserunt et iuraverunt *et cetera*. Sub obligacione, *et cetera*. Renunciaverunt *et cetera*.

11

[Vic], 1556, abril, 20

Es fa inventari dels béns del difunt Pere Casals, fuster de Vic.

ABEV, ACF-3805, Salvi Beuló, notari, 1550-1559, s.f.

Inventarium bonorum que fuerunt Petri Casals quoniam fusterii civis Vicensis.
Primo, tota íntegrament aquella casa ab drets y pertinències sues, la qual dit deffunct mentre vivia tenia y posseheya en lo carrer de Sanct Pera fora los murs de la present ciutat de Vich y dins aquella és la roba següent:

En la entrada.

Primo, nou posts de roure de largària de onse palms y de amplària de un palm y mig.

Ítem, vint-y-vuyt peses d'estevas, duas de fetas, les altres per a fer, de fusta de noguer.

Ítem, onze ensius de fusta de ladoner.

Ítem, nou traygués de fusta de ledoner.

Ítem, hunes verincles.

Ítem, tres aradres de fusta de bes obradas.

Ítem, jeu fet de fusta de noguer.

Ítem, trenta mànechs de fusta de alzina sense obrar.

Ítem, dues mosas de fusta grans de duas mans.

Ítem, tres mosas de dentals de fusta de alzina.

Ítem, duas pantallas de serradors.

Ítem, quatre jeus de fusta de noguer, dos de boscajats y los altres a boscajar.

Ítem, dos patrons de jeus de fusta de noguer.

Ítem, quatre banchs de fustajar grans de quatre petges entre grans y petits.

Ítem, vuyt o nou trosos de fust entre grans y petits.

Ítem, huna scala de fust de set scalons.

Ítem, hun forcat de ledoner.

Ítem, huna sàrria nova de vuyt latas.

Ítem, huna albarda dolenta.

Ítem, huns corbeys.

Ítem, hun pagès de fusta.

Ítem, hun tros de fusta de boscajar peus.

Ítem, quatre posts de fusta, huna de pollanxa, altre de pi y de noguer.

Ítem, tres o quatre retgles de fust.

Ítem, dos patrons, hun de ricosa, l'altre de orellons.

Ítem, huna rella de fusta.

Ítem, huna mosa de fusta de huna mà.

Ítem, quatre pedras d'esmolador.

Ítem, hun smolador de fust.

Ítem, hun tió de fusta de noguer.

Ítem, hun canó de fusta de noguer que y ha dos jeus.

Ítem, huna scala de fusta de onze scalons.

Ítem, huna cana de fusta.

En lo menjador de dita casa.

Primo, huna lansa manesca ab son ferro y folch de filadís de ceda molt dolent.

Ítem, huna spasa gornida ab las guardas planas.

Ítem, hun migcofre de fusta d'àlber ab sa tencadura y clau.

Ítem, huna caixa de fusta de noguer ab tencadura y clau.

Ítem, huna altre caixa de fusta d'àlber sense tencadura.

Ítem, duas caxas de fusta de noguer molt dolentas.

Ítem, huna caixa de fusta de polanxa.

Ítem, hun altre caxó de fusta de trèmol.

Ítem, dos barralons de fusta de castanyer molt usats.

Ítem, huna pastera de fusta sense gorniment.

Ítem, dos canalls de dolar fusta.

Ítem, hun llit de posts ab quatre petges.

Ítem, quatre posts, huna de noguer, l'altre de roure y dos de pollanxa.

Ítem, huna senalla gran de palma foradada.

Ítem, huna cistella gran de canya bona.

Ítem, duas cistellas de canya dolentas.

Ítem, huna àspia de fust y una spadella.

Ítem, dos cèrcols de ferro de galleda.

Ítem, duas posts de pastar bonas.

Ítem, tres ampollas de vidra migenseras.

Ítem, sinch brocalls de vidra.

Ítem, tres almoratxes de vidre petites.

Ítem, sinch tases de vidra.

Ítem, dos barralons de vidre ab lo coll trencat.

Ítem, huna citra de terra petita.

Ítem, hun pitxer de terra.

Ítem, hun bancal de burell blanquinós de largària de honse palms.

Ítem, hunas stovalles de drap de compra amontonadas de largària de deu palms.

Ítem, altres stovalles de drap de casa lisas de dita largària d'estopas dolentas de largària de nou palms.

Ítem, hunas atres stovalles dolentas de drap d'escotas de la dita largària.

Ítem, huns axugamans molt dolents.

Ítem, altre axugamans molt dolents.

Ítem, huna camisa de homa molt dolenta de drap de casa.

Ítem, hun garbell de verga molt dolent.

Ítem, hun servidor de la pastera.

Ítem, hunas debaneras de fusta.

Ítem, hun bacó de carnsalada y hun sagí de porch.

Ítem, hun scambell de fusta.

Ítem, huna faus ab didals de sagador.

Ítem, huna romana de ferro sense piló.

Ítem, hun capolador de botiffarras.

Ítem, tres banchs de cuyna.

En la cuyna.
Primo, hun llit ab posts y petges.
Ítem, huna bancha de fusta d'escudellar.
Ítem, altre bancha de fusta de tres petges.
Ítem, huna banqueteta petita.
Ítem, huns strabers d'espedar cànem.
Ítem, hun arer de verga o d'estella.
Ítem, huna graxonera de terra trencada per lo mix.
Ítem, hun plat gran de terra blau scoronat a la huna vora.
Ítem, hun tallador de capolar botiffarras.
Ítem, quatre telladors de fust.
Ítem, tres plats y deu scudellas de terra y un plat blau fes.
Ítem, duas casses de aram ab cua de ferro, huna de gran, altre petita.
Ítem, hun ast de ferro petit.
Ítem, huna paella de ferro.
Ítem, huna olleta de aram ab cua de ferro.
Ítem, dos cànters, lo hu de aram migenser y l'altre de terra.
Ítem, huna gerra de terra de tenit aygua.
Ítem, huna olla analera de terra.
Ítem, oubi de terra petit y hun morter de pedra de Girona.
Ítem, dos gavadals de fusta molt dolents.
Ítem, hunas levas de ferro dolentas.
Ítem, huns ferros de foch molt dolents.
Ítem, hun ferroll de ferro.
Ítem, huns clamastres de ferro petits.
Ítem, hun bugader de terra encastat a la paret.
Ítem, duas mans de morter de fusta.
Ítem, dos cullers de fust y huna lossa de fusta.
Ítem, huna rasora petita y huna cubertora de ferro.
Ítem, huna botalleta de fusta de saula de tres corters.
Ítem, dos llumaners, lo hun de culla de terra, l'altre de ferro.
Ítem, quatre llenols nous de drap d'estopas, de duas tellas y mige.
Ítem, dos lensols de drap d'estopa de duas tellas y mige molt dolents.
Ítem, huna falasada de lana gran de lista de bourell negra.
Ítem, huna altra falassada de pell durella.
Ítem, sinch papers pintats fichats a la paret.
Ítem, hun paner de verga de tenir custura.
Ítem, hun xerrach de ferro y de fusta.
Ítem, duas ferras de huna mà.
Ítem, hun patró de collars y hun compars de fusta.
Ítem, huna taula de fusta de noguer ab son capitell.
Ítem, dos banchs de fusta de quatre petges.
Ítem, hun saler d'estany cubert.
Ítem, huna albúrnia de terra de quatre anses.
Ítem, quatre retglons de fust y sis platerons de fust.
Ítem, huna gaffa de posar sèrcols de fusta y de serra.

Ítem, huns orellons de ferro ab duas tenellas.
Ítem, quinse drassadors ab fulla.
Ítem, tres drasadors sense fulla de fust y una fulla de ferro.
Ítem, hun retglador de fusta y una raspa de ferro.
Ítem, hun compàs de fusta petit.
Ítem, huna destral de huna mà de ferro ab son mànech de fusta.
Ítem, dos martells de ferro ab mànechs de fusta, lo hu bo, l'altre dolent.
Ítem, quatre tribas, dos de grans y dos migensereres.
Ítem, sinch tribanellas y hun punxó de ferro.
Ítem, huna raspra d'esclops.
Ítem, sinch scarpas y dos enformadós de ferro ab lurs mànech de fust.
Ítem, tres gúbias, dos de ferro, l'altre de mànech de fust.
Ítem, duas axas, huna de gran qui és a casa d'en Pere Torrent y l'altre petita.
Ítem, huna destrall gran de ferro ab son mànech de fusta qui és a casa del dit
Pera Torrent, perayre qui stà al carrer de Sanct Ypòlit.
Ítem, huna gúbia de ferro de fer gavadals.
Ítem, un tinter de fusta per tenir màngara.
Ítem, hun parell d'esclops de fusta petits.
Ítem, quatre claus de orellons y hun botet.
Ítem, hun drasador larch de fusta y fulla de ferro.
Ítem, huna liura de ferro y hun tros de podadora.
Ítem, huna costella de ferro.
Ítem, hun caxonet de fusta petit y un retgla.
Ítem, huna romana petita de ferro ab son piló de coure.
Ítem, dos stiradors de ferro ab lurs mànechs de fusta.
Ítem, hun cultell dels sclops ab mànech de fusta.
Ítem, hunas stanalles de ferro grans.
Ítem, duas planas de fust y un retgla.
Ítem, hun mantell d'estamenya.
Ítem, duas capses pintadas.
Ítem, unas stovalles de drap de casa scarajades de largària de vint-y-sis palms.
Ítem, hun capell de tela prima gornit de parge d'or.
Ítem, hun altre capell de tela prima brodat d'or molt usat.
Ítem, hun sanyidor de tefatà naronjat.
Ítem, hun bavonsay de tela desfilat.
Ítem, hun vell de ceda molt dolent y un tros de ceda.
Ítem, hun vell de ceda y cotó molt dolent.
Ítem, huna tovallola de drap de casa obrada de obra dura de texidor.
Ítem, dos trosos de cotó y un altre tros de ceda y cotó molt dolent.
Ítem, hun coset de cotó obrat de blanch lo rabés.
Ítem, hun gambutxo de tela prima de minyó.
Ítem, huna gandalla de filadís de ceda de color de brasil dolenta.
Ítem, huna gonella de mescla scura folrada de tela blava.
Ítem, hun jaquet de palmella gornit de vellut negra.
Ítem, quatre camisses de dona, duas de bri de cànem, las altres ab lo faldar
d'estopa.
Ítem, huna altre camisa de dona molt usada.
Ítem, huna gonella de burell.

Ítem, quatre vells de filampua nous.
Ítem, tres tovallolas, huna de drap de compra prime, les altres de drap de casa noves.
Ítem, quatre cuas de filampua noves.
Ítem, cua de ceda ab veta groga.
Ítem, hun capell obrat de ceda de grana ab tronxo.
Ítem, tres capells, dos de taler y hu de ret y hun altre capell de filampua de lli.
Ítem, hun vel de cotó.
Ítem, huns torcaboques scacajat.
Ítem, tres cosets de ceda negra y un altre coset de filampua.
Ítem, hun altre coset de taler y hun taler de fer capells.
Ítem, dos saltiris, los huns blanchs ab los senyals negras y los atres de gayheta ab quatre grans de ambre y dos grans blanchs.
Ítem, hun punxó y una llimeta de ferro.
Ítem, hun capell de ceda negra rodó.
Ítem, hun cuitó de vellut carmesí.
Ítem, quatre mocadós molt dolents.
Ítem, hun bollich de mostres y una capsa de palla ab son cobertor.
Ítem, vint-y-nou lliures de cànem sense filar.
Ítem, nou lliures de fil filat.
Ítem, hun sayo de drap negra molt usat.
Ítem, hunas calses de burell negra.
Ítem, huna gonelleta de burell de la minyona bona.
Ítem, huna sort de padésots.
Ítem, hun cedàs de serrets mot usat.
Ítem, huna gorra blava molt usada.
Ítem, hun busal de tela tenyhit de roig.
Ítem, hun pagès de fusta de taula.
Ítem, duas quarteras de farina de mestall speltas.
Ítem, huna axada dolenta y hun cavaguel.
Ítem, hun camp de tenguda de quatorze cortans de sembradura constituït al cap del dit carrer de Sanct prop del cap del pont qui va a Barcelona, lo qual és sembrat de forment, lo qual camp lo dit deffunct tenia arrendat de mestre Luys Spinet, barber.
Ítem, huna porta de finestra qui encara no és acabada de fusta d'álber.
Ítem, hun caxonet de fusta molt dolent en què tenia ferramenta.
Ítem, hun plat de foch ab una capeta de terra.
Ítem, hun coxí de brodar.
Die XX mensis aprilis anno a Nativitate Domini MdLVI.
Presentibus testibus: Jacobo Mora, textor pannorum lane, et Jacobo Colomer, bracerio, civibus Vicensibus, domina Sigismunda, uxor Petrii Casals quoniam fusterii civis Vicensis.

Lèxic específic dels documents

Els diversos mots que integren aquest darrer apartat s'han agrupat en cinc blocs temàtics diferents: elements constitutius dels sostres, tasques de fusteria, arbres esmentats en els documents, eines de fuster i materials. En cada apartat els mots apareixen per ordre alfabètic i tal com són escrits en els documents (paraula en majúscula). Quan es tracta d'una forma incorrecta segons les normes ortogràfiques vigents i que no figura en cap document amb la forma ortogràfica actualment vigent, apareix al seu costat la forma ortogràfica actual en minúscula.

D'altra banda, cal dir que per a la seva elaboració s'ha emprat bàsicament el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'A. M. Alcover i F. de B. Moll (Palma de Mallorca, 1973-1980), el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines (Barcelona, 1980-1991) i el *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció* de Miquel Fullana (Palma de Mallorca, 1988).

Elements constitutius dels sostres

BIGA: Peça de fusta llarga que serveix per sostenir un sostre o una teulada.

BIGÓ: Biga petita.

BOGET: Buit que queda entre les bigues d'una coberta i que s'omple de pedres i morter en alguns casos o bé amb una peça de fusta en d'altres casos.

BOSELL, bocell: Motllura semicilíndrica.

CABIRÓ: Tauló o bigueta, especialment cada una de les que es col·loquen de través damunt les jàsseres per sostenir un sostre o teulada.

CAYRÓ, cairó: Biga petita per sostenir el sostre o la teulada.

CIMAL: Element del cim o de la part superior.

COPADA: Motllura cònca de secció semicircular o de quadrat de cercle.

CUIXERA: Jàssera o biga mestra.

CUXERA: Vegeu *cuixera*.

CUYXERA: Vegeu *cuixera*.

JÀSARA, jàssera: Biga mestra.

JUNCTA: Vegeu *junta*.

JUNTA: Línia d'unió de dos objectes.

LISTÓ, llistó: Peça de fusta prima i estreta.

POST: Peça plana de fusta, ampla i de poc gruix.

POSTAM: Conjunt de posts.

SIMAL: Vegeu *cimal*.

TAULA: Peça de fusta plana i més ampla que gruixuda.

VERAGÓ: Vegeu *vergueró*.

VERGARÓ: Vegeu *vergueró*.

VERGUERÓ: Verga prima o barreta.

Tasques de fusteria

AFERRAR: Subjectar.

AMBIGAR: Vegeu *embigar*.

BOCELLAR: Fer un bocell, adornar amb una motllura semicilíndrica.

BOGETAR: Vegeu *embogetar*.

BOSCAJAR, bosquejar: Rebaixar superficialment una peça de fusta per poder-la obrar posteriorment.

BOSCAR: Escalabornar, treure fusta d'una peça per poder-la treballar després.

BOSSALAR: Vegeu *bocellar*.

BOSSALLAR: Vegeu *bocellar*.

BOSELLAR: Vegeu *bocellar*.

BOYETAR: Vegeu *embogetar*.

DOLAR: Rebaixar amb un instrument de tall.

EMBIGAR: Col·locar les bigues per construir un sostre.

EMBOGETAR: Omplir els bogets o espais existents entre biga i biga.

EMPOSTAR: Empostissar o cobrir de posts.

ENBOTXATAR: Vegeu *embogetar*.

ENFAIXAR: Realitzar una franja motllurada en un objecte, o bé com a element de separació entre dos pisos superposats.

ENFAXAR: Vegeu *enfaixar*.

ENFEXAR: Vegeu *enfaixar*.

ENFIXAR, fixar: Subjectar.

ENLISTONAR, enllistonar: Decorar amb llistons.

ENTRETALLAR: Esculpir de mig relleu.

FARRAR: Vegeu *aferrar*.

FERRAR: Vegeu *aferrar*.

FOLRAR: Cobrir un objecte per tal de reforçar-lo.

FUSTAJAR, fustejar: Treballar objectes de fusta.

PLANEIAR: Vegeu *planejar*.

PLANEJAR: Fer plana o llisa un objecte o superfície.

PLENEJAR: Vegeu *planejar*.

SBOSSALLAR, esbocellar: Fer un bocell, adornar amb una motllura semicilíndrica.

TREPAR: Perforar amb la serra grossa o trepador.

Arbres esmentats en els documents

ÀLBER: Arbre de la família de les salicínies que té l'escorça llisa i blanca. La fusta és de color blanquinós, presenta pocs grops, és tova i poc resistent.

ALZINA: Arbre de la família de les cupulíferes. Té la capçada espessa, l'escorça clivellada i les fulles dures i petites. La fusta és molt dura.

AVET: Arbre de la família de les abietàcies, de forma piramidal i branques horitzontals. La fusta és blanquinosa, blana i poc resistent.

BES, beç: Arbre caducifoli de la família de les betulàcies. La fusta és d'un color blanquinós, lleugera, blana, fàcil de treballar i poc duradora.

CASTANYER: Arbre de la família de les castanàcies. La seva fusta és flexible, de duresa mitjana, de gra fi i poc porosa, per la qual cosa és molt apreciada tant en ebenisteria com en la construcció.

LADONER: Vegeu *lledoner*.

LEDONER: Vegeu *lledoner*.

LLEDONER: Arbre de la família de les ulmàcies. La seva fusta és blanquinosa, forta i flexible, i s'empra principalment en la fabricació d'estris agrícoles.

NOGUER: Arbre caducifoli de la família de les juglandàcies, la fusta del qual és molt usada en ebenisteria.

PI: Arbre de la família de les pinàcies. Se'n coneixen més de cent espècies diferents. La seva fusta és blanca o rogenca i semidura o dura segons les varietats. Molt emprada en fusteria i construcció.

POLANCA: Vegeu *pollancre*.

POLANCHA: Vegeu *pollancre*.

POLLANCHA: Vegeu *pollancre*.

POLLANCRE: Arbre de la família de les salicínies, alt, de soca dreta i branques esteses. Creix a les vores de rius i torrents, així com als prats humits.

ROURA: Vegeu *roure*.

ROURE: Arbre de la família de les fagàcies. La seva fusta és dura, compacta i de color terrós groguenc, molt emprada en fusteria i en ebenisteria.

TELL: Arbre caducifoli de la família de les tiliàcies, de gran alçada. Les seves flors constitueixen la til·la.

TRÈMOL: Arbre caducifoli de la família de les salicàcies, de branques eixamplades i fulles bellugadisses que sembla que tremolin.

Eines de fuster

ADRESSADOR, adreçador: Eina semblant a la garlopa, en la qual el ferro té la meitat d'amplada de la fusta, i l'altra meitat forma un galze que s'aferma en el cantell de la peça per tal de deixar la superfície ben recta.

AXA, aixà: Eina formada per una fulla de ferro tallant unida amb un mànec de fusta.

CANA: Mida longitudinal que consta de vuit pams i equival a un metre i seixanta centímetres aproximadament.

CANAL: Peça formada per una cavitat llarguera.

COMPARS: Vegeu *compàs*.

COMPÀS: Instrument format per dues comes unides i articulades per un dels seus extrems i que serveix sobretot per prendre mides o traçar circumferències.

CORRIOLA: Politja o peça cilíndrica que gira al voltant d'un eix i té una canal per on es fa passar una corda i que serveix per aixecar amb poc esforç objectes feixucs.

CULTELL, coltell: Eina d'escloper formada per una ganiveta lleugerament corbada, que en un extrem té un mànec de fusta i a l'altre un ganxo.

DESTRAL: Instrument de tall format per una fulla ampla de ferro i amb un mànec.

DESTRALL: Vegeu *destral*.

DRASADOR: Vegeu *dreçador*.

DRASSADOR: Vegeu *dreçador*.

DREÇADOR: Eina que serveix per dreçar o adreçar.

DRESSADOR: Vegeu *dreçador*.

ENFORMADOR: Puntacorrent o eina de fuster emprada per tallar i motllurar.

ESCARPRA: Eina consistent en una barra de ferro, a la qual es clava cops amb un martell o maça, i que serveix per fer forats i per separar dues peces tot fent palanca.

FERRA: Nom genèric de diferents eines.

FERRAMENT: Eina o instrument de treball que conté ferro.

GAFFA, gafa: Peça que serveix per subjectar dos objectes o bé per estrènyer l'objecte que s'està treballant.

GÚBIA: Enformador de tall semicircular.

MARTELL: Eina formada per una peça de metall posada al cap damunt d'un mànec que la travessa i que serveix principalment per clavar claus.

MASSETA, maceta: Maça petita.

PAGÈS: Cavallet o travesser muntat sobre un trípode.

PALETA: Pala petita.

PATRÓ: Model segons el qual es talla l'objecte que s'ha de fabricar.

PLANA: Ribot que serveix per planejar.

PUNXÓ: Instrument de ferro acabat en punta i que serveix per foradar.

RASPA: Eina semblant a la llima que serveix per rebaixar o allisar fusta.

RASPRA: Vegeu *raspa*.

RETGLA, regla: Instrument llarg i rectangular, generalment de poc gruix, que serveix per traçar línies rectes.

RETGLADOR, reglador: Instrument per reglar o traçar ratlles rectes amb el regle.

RETGLE, regle: Instrument llarg i rectangular, generalment de poc gruix, que serveix per traçar línies rectes.

RETGLÓ, regló: Regle petit.

ROMANA: Balança de braços desiguals, en la qual l'objecte que es pesa es col·loca a l'extrem del braç petit i s'equilibra amb un pes o piló que es fa córrer al llarg del braç gran.

SCARPRA: Vegeu *escarptra*.

SELCLE: Cercle.

SÈRCOL, cèrcol: Cercle.

SERRA: Eina formada per una fulla metàl·lica dentada subjectada a un mànec o bastidor, i que serveix per tallar fusta i altres materials.

SIMENT: Eina semblant a una garlopa estreta, amb una obertura com la del guilleume i formant motllura en angle recte per fer galzes.

STANALLES, estenalles: Eina formada per dues palanques de ferro unides per un eix comú i que, agafades amb les mans per un dels extrems, permeten estrènyer, subjectar o arrencar un objecte.

STIRADOR, estirador: Eina acabada en un ganxo i que serveix per estirar.

TALL: Eina amb una vora prima, apta per tallar.

TINTER: Peça de fusta rectangular amb dos clots, un amb aigua i l'altre amb mangra i una espongeta, i que serveix per fer i tenir la tinta amb què s'unta la llinyola o cordill que serveix per marcar línies rectes damunt la fusta amb vista a serrar-la o obrar-la.

TRIBA: Barrina grossa.

TRIBANELLA: Barrina petita.

XERRACH, xerrac: Eina formada per una fulla de metall amb la vora dentada i subjectada a un mànec, que serveix per serrar.

Materials

ALMÀNGUERA, almangra: Peròxid de ferro aluminós, mescla natural d'alúmina i terra amb òxid vermell de ferro.

AYGUACUYTA, aiguacuita: Matèria gelatinosa dissolta en aigua calenta i que serveix per aferrar fusta.

CLAVÓ: Conjunt dels claus necessaris per a una obra.

MÀNGARA: Vegeu *mangra*.

MANGRA: Peròxid de ferro aluminós, mescla natural d'alúmina i terra amb òxid vermell de ferro.

MÀNGUERA: Vegeu *mangra*.